

УДК 378.147

А.Ю. ЗАБОЛОЦЬКИЙ,

*аспірант Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України,
директор центру дистанційного навчання Університету «КРОК» (м. Київ)*

СУЧАСНИЙ СТАН ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВНЗ УКРАЇНИ

Дистанційна освіта набуває все більшої популярності в Україні. Це викликано як західними тенденціями до безперервної освіти, так і економічною кризою в Україні. Багато ВНЗ України мають центри дистанційного навчання, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, технології дистанційного навчання, дистанційне навчання в Україні.

Постановка проблеми. У статті описується принцип роботи і технології центрів дистанційного навчання України. На основі існуючих моделей аналізується можливість їх оптимізації для підвищення якості дистанційного навчання.

Аналіз досліджень і публікацій. Значну роль у підтримці дистанційної освіти, зокрема у вищих навчальних закладах, відіграють інформаційно-комунікаційні технології, що пронизують як сам процес навчання, так і процеси управління. У галузі використання ІКТ у навчально-виховному процесі накопичено значний науковий потенціал – праці В.Ю. Бикова, В.П. Беспалька, А.Ф. Верланя, А.М. Гуржія, М.І. Жалдака, Л.А. Карташової, Т.І. Коваль, А.П. Кудіна, О.Ляшенка, Н.В. Морзе, Ю.І. Машбиця, В.М. Монахова, С.А. Ракова, В.П. Сергієнка, О.В. Співаковського, О.М. Спіріна та ін.

Формулювання мети. У статті описується проблема проведення дистанційного навчання у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Під дистанційним навчанням В.Ю. Биков та В.М. Кухаренко [1] розуміють форму організації навчального процесу, за якої її активні учасники (об'єкт і суб'єкт навчання) досягають цілей навчання, здійснюючи навчальну взаємодію принципово й переважно екстериторіально (тобто на відстані, яка не дозволяє і не передбачає безпосередньо навчальну взаємодію учасників віч-на-віч інакше, ніж коли учасники територіально перебувають поза межами можливої безпосередньої навчальної взаємодії та коли в процесі навчання їхня особиста присутність у певних навчальних приміщеннях навчального закладу не є обов'язковою).

Перші кроки в розвитку дистанційної освіти в Україні були зроблені ще наприкінці 90-х років. У лютому 1998 р. Верховна Рада приймає Закон України «Про національну програму інформатизації» [2], в якому формулюються завдання з інформатизації освіти та визначаються напрямки їх реалізації.

Н.В. Морзе визначає інформаційну технологію як сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються людьми для реалізації конкретного складного процесу шляхом поділу його на систему послідовних взаємопов'язаних процедур і операцій, які виконуються більш або менш однозначно і мають на меті досягнення високої ефективності в пошуку, накопиченні, опрацюванні, зберіганні, поданні, передаванні даних за допомогою засобів обчислювальної техніки та зв'язку, а також засобів їх раціонального поєднання з процесами опрацювання даних без використання машин [3].

Безперечно, лідером за кількістю студентів, що завершили навчання за дистанційною формою навчання, є *Міжрегіональна академія управління персоналом* (<http://do.iapm.edu>).

ua). Відділ дистанційної освіти у цьому ВНЗ почав свою роботу у 2005 році, як навчальний підрозділ, що здійснює навчально-виховну роботу з використанням Інтернету та телекомунікаційних технологій шляхом організації дистанційного навчання. Відповідно, заняття проводяться в двох різних формах. Для філій ВНЗ проводяться відеолекції, а для студентів, що навчаються дистанційно – за допомогою системи moodle. На початку семестру через систему дистанційного навчання надаються матеріали для вивчення, тести та екзаменаційні питання. Наприкінці семестру ця робота перевіряється та оцінюється. Таким чином навчання проходять бакалаври, магістри та спеціалісти. Технологія повністю орієнтована на самостійну роботу, повністю відсутні контактні години з викладачем.

Ця модель має ряд суттєвих недоліків:

– відсутній зворотній зв'язок з викладачем під час навчання, таке навчання більш схоже на заочне, де викладач та студент контактують під час сесії.

– можливість фальсифікації робіт від студентів.

Ці недоліки вирішуються впровадженням у навчальний процес відеоконсультацій з викладачами, об'єднанням двох форм навчання, що функціонують, в одну.

Аналогічно працює дистанційне навчання в Київському інституті права НАН України (<http://kul.kiev.ua:8001/moodle/>), де онлайн-спілкування можливе лише з командою дистанційного навчання.

Одним з перших почав впровадження дистанційних технологій у навчанні *Український інститут інформаційних технологій в освіті НТУУ «КПІ»* (<http://uiite.kpi.ua>). На даний момент основним завданням є впровадження дистанційних технологій навчання у процес навчання денної та заочної форм навчання та проведення курсів підвищення кваліфікації.

Також за необхідністю використовується система відеоконференцій на основі програми bigbluebutton.

Цю модель використовує багато ВНЗ України як підготовчу до впровадження повноцінного дистанційного навчання. Наприклад, Національний університет біоресурсів та природокористування (moodle.nubip.edu.ua). Використання технологій дистанційного навчання в навчанні денної та заочної форм, безумовно, покращує процес сприйняття інформації та забезпечує більш об'єктивне оцінювання роботи студентів.

Цей етап є підготовчим до дистанційного навчання студентів і як повноцінне дистанційне навчання розглядатися не може.

В Україні відкрито багато лабораторій дистанційного навчання, що досліджують впровадження різних програм та можуть бути розцінені як аналітичні центри та основи теоретичної інформації для інших ВНЗ та організацій. Прикладом такої структури може бути «Проблемна лабораторія дистанційного навчання», що працює у структурі Харківського політехнічного університету.

Згідно з даними сайту <http://abiturients.info>, правом навчати студентів дистанційно скористались такі українські ВНЗ.

1. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

Сайт <http://dls.udpu.org.ua/> використовується для студентів денної та заочної (дистанційної форм навчання). У цьому випадку використовується заочно-дистанційна форма навчання, коли студенти очно спілкуються з викладачами на сесії, а за допомогою технологій дистанційного навчання виконують завдання та проходять тестування.

2. Хмельницький національний університет (<http://dn.tup.km.ua/dn/default.aspx>).

Заявлене використання відеоконференцій та готових відеоматеріалів, Сайт дистанційного навчання – набір веб-сторінок за тематикою дисципліни.

3. Тернопільський національний технічний університет імені І. Пулюя використовує систему дистанційного навчання ATutor, але більшість користувачів, що зареєстровані у системі – студенти денної або заочної форм навчання. Цікавим елементом є виведення на сайті рейтингу навчання студентів.

4. Сумський державний університет використовує самостійно розроблену систему дистанційного навчання (<http://www.dl.sumdu.edu.ua>).

5. Національний університет водного господарства та природокористування працює за системою заочно-дистанційного навчання, використовуючи систему дистанційного навчання moodle (<http://moodlenuwm.tk/moodle/>).

6. Полтавський університет економіки і торгівлі працює зі студентами дистанційно. Кількість студентів, що навчаються дистанційно, перевищує 1 тис. Використання системи дистанційного навчання moodle (<http://el.puet.edu.ua/>) дає змогу досить якісно навчати студентів, використовуючи мультимедійні засоби.

7. Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу також використовує систему дистанційного навчання moodle (<http://dn.nung.edu.ua/>).

8. Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ створив проблемну лабораторію дистанційного навчання, до складу якої увійшли науково-педагогічні працівники та співробітники центру інформаційних технологій.

Особлива увага приділяється розробці навчально-методичних комплексів дистанційного навчання з їх подальшою сертифікацією, підготовці кадрів для дистанційного навчання.

Створена технічна база дозволила перейти до організаційних заходів, а саме: до створення дистанційних курсів відповідно до прийнятої Програми розвитку дистанційного навчання в ЧТЕІ КНТЕУ на 2013–2015 рр.

9. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.

Дистанційне навчання побудоване в середовищі moodle. Така форма навчання є ефективною і зручною для здобуття нових знань. Процес дистанційного навчання поєднує самостійне засвоєння матеріалу дистанційного курсу, перевірку знань за допомогою тестів та інших завдань в дистанційному курсі і активне спілкування з викладачем. Спілкування з викладачем може відбуватись в on-line та of-line режимах: чати, форуми, електронна пошта, відеоконференції (moodle.ukma.kiev.ua).

10. Національний фармацевтичний університет впроваджує сучасні інформаційно-комунікаційні технології у навчальний процес університету. Це стосується заочної та денної форм навчання. Використання системи дистанційного навчання moodle (<http://krok.nuph.edu.ua>) дало можливість розробити систему тестування з багатьох дисциплін університету.

11. Університет економіки і права «КРОК» є порівняно новим учасником процесу дистанційного навчання, але використання досвіду інших навчальних закладів допомогло створити більш прогресивну систему дистанційного навчання, що поєднує онлайн- та офлайн-навчання. На сайті <http://dist.krok.edu.ua/> встановлено систему дистанційного навчання moodle, що є основою для роботи зі студентами. Студенти навчаються дистанційно, постійно проходять вебінари за допомогою програми відеоконференцій bigbluebutton та oovo.

12. Київський національний університет технологій та дизайну використовує заочно-дистанційну систему навчання студентів.

13. Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України має Сектор дистанційного навчання відділу інформаційно-телекомунікаційних технологій, що забезпечує організацію та проведення відеоконференцій з будь-якими країнами світу за допомогою найсучаснішого обладнання (відеоконференц-зв'язку), що дозволяє поєднати кілька сторін – учасників глобального діалогу. Такі заходи дають учасникам мережі унікальну можливість отримувати інформацію з перших рук, обмінюватися досвідом – і все це, не виїжджаючи за межі своєї країни, області, міста. Також сектор дистанційного навчання планує, організовує, управляє і впроваджує технології дистанційного навчання для потреб діяльності інституту і навчального процесу. Відділ забезпечує функціонування системи дистанційного навчання та інформаційного порталу (сайту) інституту. Для роботи використовується система дистанційного навчання Прометей 4.3.

14. Європейський університет (м. Кривий Ріг) є філіалом Європейського університету (м. Києва), і використання дистанційного навчання є засобом функціонування філіалу.

15. Національний авіаційний університет має у своїй структурі кафедру дистанційного навчання. На кафедрі дистанційного навчання формується база даних на кожного студента. Право доступу до бази даних мають тільки адміністрація університету та Інституту заочного та дистанційного навчання, а також викладачі кафедри, що ведуть відповідні навчальні дисципліни (викладачі-координатори, консультанти). Зазначена база даних надає можливість виявити індивідуальні особливості студента, за необхідності своєчасно скоригувати графік вивчення ним окремих дисциплін та проведення консультацій, а також адап-

туватися викладачу-координатору до індивідуальних освітньо-професійних та психофізіологічних особливостей студента. Взаємодія викладача-координатора (консультанта) зі студентами дистанційної форми навчання, організованої на базі мережі Інтернет, здійснюється у формах:

- індивідуальне листування зі студентами по електронній пошті;
- розповсюдження інформаційних матеріалів та листування з усією віртуальною навчальною групою одночасно за допомоги списку розсилання;
- консультаційна допомога при проведенні навчальних проектів та вирішенні проблемних питань у рамках навчального плану;
- проведення контрольних заходів.

16. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (КНЕУ). Дистанційна навчання в КНЕУ забезпечує Інститут дистанційних технологій навчання на базі програмного забезпечення moodle та Web-СТ. Також використовується заочно-дистанційна модель навчання з необхідністю очних зустрічей з викладачем.

17. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова використовує систему дистанційного навчання moodle (<http://www.moodle.npu.edu.ua>) для навчання студентів у Києві та онлайн-зв'язок для навчання студентів філіалів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, можна зробити висновок, що більшість ВНЗ надає перевагу системі дистанційного навчання moodle. Зустрічаються поодинокі випадки використання ATutor, Прометей та інших систем. Більшість закладів позиціонує не дистанційну освіту в чистому вигляді, а перехідний етап, заочно-дистанційну форму. З цього можна зробити висновок, що вітчизняна дистанційна освіта ще не має таких можливостей, як у західних країнах, і перебуває на початковому етапі. Заочно-дистанційна форма навчання має свої переваги, але не дає тієї свободи дій студенту, як дистанційна.

В умовах кардинальних змін в освіті, впровадження нових прогресивних форм і методів у навчальний процес, в межах дослідження актуалізується питання про організаційно-методичне забезпечення впровадження дистанційного навчання у вищих навчальних закладах.

Провідні українські ВНЗ на сьогодні ставляться до дистанційного навчання без особливого ентузіазму: таку можливість пропонують всього 19 вишів, до того ж не за всіма спеціальностями. Методика навчання є тією, що використовували більшість закордонних ВНЗ у 2000-х роках, – це використання кейс-технологій або матеріалів, що знаходяться в паролному доступі на сайтах дистанційного навчання університетів.

ВНЗ, які відмовилися від навчання на відстані, все ж використовують деякі його елементи. «У нашому виші виступають за живе спілкування студента і викладача, – говорить Сергій Квіт, ректор Національного університету» Києво-Могилянська академія». – Однак ми використовуємо окремі форми дистанційного навчання на деяких факультетах» [4].

Необхідність впровадження дистанційних технологій не викликає сумніву, і вітчизняним ВНЗ необхідно не тільки впроваджувати зарубіжні технології та приймати фінансову допомогу, а й розробляти власні моделі дистанційного навчання та відповідно фінансувати їх.

Список використаних джерел

1. Технологія розробки дистанційного курсу: навчальний посібник / [В.Ю. Биков, В.М. Кухаренко, Н.Г. Сиротенко та ін.], за ред. В.Ю. Бикова, В.М. Кухаренка – К.: Міленіум, 2008. – 324 с.
2. Закон України «Про національну програму інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>
3. Інформаційні технології в навчанні / за ред. Н.В. Морзе. – К.: Видавнича група ВНУ, 2004. – 240 с.
4. Где и почем в Украине получить образование дистанционно // Сегодня. – 2013, 2 липня.

References

1. Bykov, V.Yu., Kukharenko, V.M, Sirotenko, N.G. ect. (2008). *Tekhnolohiia rozrobki distantsiinoho kursu* [Technology development distance course]. Kyiv, Milenium, 324 p. (In Ukrainian).
2. *Zakon Ukrainy «Pro natsionalnu prohramu informatyzatsii»* [The Law of Ukraine «On the national informatization program»]. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80> (In Ukrainian).
3. Morze, N.V. (Ed.) (2004). *Informatsiini tekhnolohii v navchanni* [Information technology in education]. Kyiv, BVH, 240 p. (In Ukrainian).
4. *Hde i pochem v Ukraine poluchit obrazovanie distantsionno* [Where and how much to study in Ukraine remotely]. *Sohodni* [Today], 2013, 2 july (In Russian).

Дистанционное образование приобретает все большую популярность в Украине. Это вызвано как западными тенденциями к непрерывному образованию, так и экономическим кризисом в Украине. Многие вузы Украины имеют центры дистанционного обучения, предоставляющие образовательные услуги по дистанционной форме обучения.

Ключевые слова: дистанционное обучение, технологии дистанционного обучения, дистанционное обучение в Украине.

Distance education is gaining popularity in Ukraine. This is a western trend to continuous education and economic crisis in Ukraine. Many universities in Ukraine have distance learning centers that provide educational services for distance learning.

Key words: distance learning, distance education technology, distance learning in Ukraine.

Одержано 25.10.2016.